

Uvodnik

Poštovani čitatelji,

Pred vama je šesti broj našeg i vašeg časopisa *Illuminatio/Svjetionik/Almanar*.

U ovom broju akademik Mehmed Akšamija nastavlja svoju epohalnu priču o obzorjima duha “umjetnosti” s osvrtom na imanentne i transcendentalne dimenzije “umjetnosti” u islamu kroz lik i djelo *homo islamicusa*. Ako je „prava svrha 'umjetnosti' da, najprije, kultivira duhovnu prirodu samog 'umjetnika'“ (George Inness), onda je Akšamijina inventivna priča o *homo islamicusu* upravo to - priča o “umjetniku” u islamu, koji sebe i svijet oko sebe vidi u beskonačnim linijama svojih čežnji i misli, koje ga vode ushićeno do beskonačnog Prvog (*al-Awwal*) i Posljednjeg (*Al-Ākhir*), do Vidljivog (*Zāhir*) i Nevidljivog (*Bāṭin*), Stvoritelja i Gospodara svjetova - *multiverzuma*.

Akšamijin *homo islamicus* nije “umjetnik radi umjetnosti”, *l'art pour l'art* (Théophileu Gautieru), niti je njegova “umjetnost” u slavu njegovog trenutnog umijeća, već je njegov *qadar/ṣinā'at* (djelanje/“umjetnost”) u slavu Onog Vječnog, kojeg slavi sve što je na nebesima i na Zemlji. Zato *qadar/ṣinā'at* *homo islamicusa*, kojeg nam u nastavcima našeg i vašeg Časopisa dočarava akademik Akšamija, nije prolazna “umjetnost”, nije ono što jednom vidite i nikad više ne pomislite na to, već je to takvo “umjetničko djelo” o kojem razmišljate cijelog života ako ga i na sekundu vidite.

Vi koji pratite nastavke Akšamijine epohalne priče o obzorjima duha imanentne i transcendentalne “umjetnosti” u islamu u ovom našem i vašem Časopisu možete biti sigurni da sudjelujete u do sada neviđenom prikazu “islamske umjetnosti”.

Simbolična, ali važna je poruka u ovom broju o spoju između “umjetnosti” i arhitekture u islamu. Naime, nakon Akšamijine priče o “umjetnosti u islamu”, prof. dr. Muhamed Hamidović nas u ovom broju Časopisa vodi kroz arhitekturu u islamu na primjeru zagonetnih i fascinantnih „beskonačnih“ linija u kamenu ili drvetu *munare*, linija koje se „beskonačno“ pružaju u glasu mujezina sve do *sidrat al-muntahā*, krajnje granice vidljivog i nevidljivog svijeta, gdje je Poslaniku Muḥammedu, a.s., bilo suđeno da ode i vidi na svom noćnom putovanju *Mi'rādža* ono što niko od ljudi nije nikad vidio.

I kao što se Vjerovjesnik Muḥammed, a.s., vratio sa svog *Mi'rādža* na Zemlju, tako i nas sljedeći članak u ovom broju Časopisa o *Fenomenu populizama i ekstremizma na Balkanu* vraća na Zemlju s visina "umjetnosti" i arhitekture, vraća nas u svakodnevicu populizma i ekstremizma svih vrsta. Ovaj fenomen nije nova pojava, ali jest opasnija nego ikada do sada, zato što su joj dostupna višestruka sredstva za širenje. Nijedna regija u svijetu nije pošteđena te prijetnje, ali Balkan je na poseban način u opasnosti od političkog populizma i vjerskog ekstremizma. Povijesno, Bosna je oduvijek bila mjesto susreta različitih političkih interesa i vjerskih pripadnosti, za koje nema drugog puta osim osmišljenog i konstruktivnog pluralizma kako se ti „susreti“ ne bi pretvorili u konflikte. Autor ovog priloga je pokazao da u Bosni pluralizam nije samo moguć, već je nužan za mir i sigurnost cijeloga Balkana, Evrope i svijeta.

To da Bosna sa svojim povijesnim slojevima susreta, ali i konflikata, nema samo lokalni već i globalni karakter, pokazuje sljedeći prilog kroz jedinstvenu refleksiju o *Svetom ratu i historiji* iz pera rabina Reuvena Fajerstona (Firestone). U svom izuzetno eruditskom stilu rabin Fajerston nas vodi kroz povijest ideje „svetog rata“, koja je nastala u krilu monoteizma, kao uzvišene ideje o Jednom Bogu. Naravno, nije monoteizam, kao takav, odgovoran za ideju „svetoga rata“, već su odgovorni dogmatski nositelji monoteizma koji su bili netolerantni prema drugim vjerskim svjetonazorima. U svojoj kritici i samokritici rabin Fajerston ne šteti nijednu od tri monoteističke religije – judaizam, kršćanstvo i islam - za pokretanje i vođenje dogmatskog „svetog rata“ protiv drugog i drugačijeg, ali ne propušta priliku da nas podsjeti da su Holokaust u Evropi nad Jevrejima i Genocid nad Bošnjacima u Srebrenici u prošlom stoljeću posljedica dogmatskog sljepila koje ima veze s idejom „svetoga rata“ protiv neistomišljenika ne samo u vjeri, već i u politici.

Ništa nije slučajno pa ni pojava u ovom broju članka iz pera Ane Belén Soage iz Madrida o *Naslijeđu Rašida Riḍāa*. Naši čitatelji će se sjetiti da je ovaj Časopis nastao upravo po uzoru na tri istaknute reformatorske muslimanske ličnosti u dvadesetom stoljeću: Džamāl al-Dīn al-Afghānija, Muḥammada 'Abduhua i Rašida Riḍāa. Bilo je za očekivati da mi objasnimo ko su ove ličnosti i koje su njihove zasluge za obnovu islamske misli i prakse u vrijeme muslimanske dekadance nakon Prvog svjetskog rata. Nasreću, vrijedna Ana Belén Soage pošteđjela nas je te obaveze tako što nam je poklonila svoje vrijeme i posvetila dužnu pažnju prema ovim uzoritim ličnostima, s posebnim osvrtom na ulogu *Rašida Riḍāa*.

U stilu prave i dobronamjerne naučnice Ana Belén Soage napose osvjetljava lik i djelo svakog od ove trojice povijesno modernih muslimanskih ličnosti, ocrtavajući njihove međusobne idejne i praktične relacije kako bi nam na kraju ukazala da su oni, iako slični, a ponegdje i identični, ipak bili u svojoj naravi različiti kako u mišljenju tako i u praksi. Ana Belén Soage je posebno kritična prema Šaykhu Rašidu Riḍāu zato što je unekoliko odstupao od kosmopolitske vizije islama Imama Muḥammada 'Abduhua, kao svog učitelja, ali nalazi, na neki način, opravdanje za to jer je Šaykh Riḍā živio i djelovao u mnogo turbulentnijem vremenu nego Imam Muḥammad 'Abduhu i Sayyid Džamāl al-Dīn al-Afghāni. Dok budu čitali ovaj članak čitatelji će se sjetiti misli i prakse našega Huseina ef. Đoze, kojem su, upravo, ove tri ličnosti bili poglavito uzori. Neki detalji iz njihovog života, posebno Imama Abduhua i Šaykha Riḍāa su identični ili doslovno preslikani na naše bosansko (jugoslavensko) stanje preko misli i djela Huseina ef. Đoze.

Da ne bismo bili zatrpani povijesnim pričama, u posljednjem prilogu za ovaj broj donosimo sliku i priliku današnjice muslimanskog svijeta kroz prezentaciju *Globalnog autoriteta fetve* iz pera dr. Ibrahima Negma. U autorskom stilu, dr. Negm ukazuje na trenutno konfuzno stanje oko *fetve* koje je zadesilo muslimane širom svijeta, zahvaljujući ekstremnim grupama koje su djelovale i još djeluju u svijetu u ime islama, i potanko objašnjava napore koje poduzima *Dār al-iftā'* (Zvanična ustanova za *fetve*) u Egiptu i vrhovni egipatski muftija Šawqī 'Allām. Iako ima konsultativni karakter, institucija *fetve* u islamu poprimila je u posljednje vrijeme sudsku i političku dimenziju koju koriste odmetnute muslimanske skupine za svoje ideološke i političke ciljeve. Naravno odmetnuta represija u vidu *fetve* proizvodi „represivni“ odgovor u vidu zvanične institucije za *fetve* da bi se uspostavila ravnoteža radi mira i sigurnosti u svijetu.

Ništa manje nije važan ni prikaz knjige dr. Ajle Čustović, *Islam i ljudska prava*, (Zagreb, Ljevak, 2022., str. 343), koji je uradio dr. Ekrem Tucaković. Ovaj prikaz se uklapa u povijesne i aktualne teme u ovom broju Časopisa u vezi položaja i stanja islama i muslimana u svijetu danas. Naime, kao što dr. Tucaković potcrtava u svom prikazu, mlada bosanska istražiteljica dr. Ajla Čustović obrađuje tri tačke napetosti između islama i liberalnog razumijevanja ljudskih prava deklariranih u *Općoj deklaraciji ljudskih prava UN-a* i *Kairskoj deklaraciji* po pitanjima slobode govora, slobode vjere i (ne) jednakosti žena. Pitanje ljudskih prava u islamu dr. Čustović analizira kroz nekoliko vrsta diskursa: nekompatibilni, kompatibilni, reformatorski, revivalistički, te diskurs progresivne islamske misli na temelju kur'anskog i šerijatskog koncepta. Naši čitatelji mogu očekivati u sljedećem broju Časopisa autorski članak doktorice Čustović o ljudskim pravima u islamu na jedan inovativan, progresivan i, nadasve, edukativan način, koji se dosad nije pojavio u muslimanskim publikacijama.

U nadi da pratite progresivne, dijaloške, pluralističke i miroljubive ideje u našem i vašem časopisu *Illuminatio/Svjetionik/Al-Manar*, želimo vas pozvati na suradnju i podršku kako bismo ispunili misiju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini kroz djelovanje *Centra za dijalog – Vesatijja*.

Imajte povjerenje u naš iskren i predan *nijjet!*

Dr. Mustafa Cerić, glavni urednik

illumination/svjetionik/almanar

ČASOPIS O VJERI, MORALU, UMJETNOSTI, NACIJI, DRUŠTVU I DRŽAVI